

Conferința restauratorilor maghiari din România – retrospectiva celor 10 ani

Zita Károlyi

Autoarea a avut ocazia din 1990 să participe la conferințele naționale de specialitate organizate în Ungaria și acolo și-a dat seama că restauratorii din muzeele transilvănene erau foarte puțin reprezentate. La originea acestei situații a stat în majoritatea cazurilor situația materială precară a lor.

Totodată n-aveau acces nici la materialele de specialitate apărute în limba maghiară, necunoscând nici metodele noi folosite, nici numerele revistei de specialitate „Múzeumi Műtárgyvédelem”¹ În România literatură de specialitate a fost publicată trimestrial în „Revista Muzeelor” sau în anuarele muzeelor mai mari. În lipsa cunoștinței limbilor străine de mare circulație (engleza, franceza sau germana) n-au fost citite nici articolele de specialitate accesibile. Înainte de 1989 însușirea meseriei de restaurator era posibilă doar în cadrul Universității de Arte din București. Cei cu pregătire de arte (pictori, sculptori) puteau primi după 3 ani de studii diplome de specialitate de rang universitar.

Pregătirea cadrelor medii în restaurare a fost posibilă în cadrul Centrului de Perfecționare a Cadrelor) pe lângă minister.

Această pregătire a dat dreptul cursanților de a efectua lucrări de conservare sau de restaurare în muzeu. Pregătirea lor teoretică fiind asigurată aici, pregătirea practică era posibilă în cadrul centrelor de restaurare din Cluj, Sibiu sau Iași etc.

În ciuda faptului că responsabilitățile restauratorilor au crescut, calea bun începută a perfecționării cadrelor de specialitate a fost îngrădită tot mai mult din cauza că nici ministerul, nici muzeele nu au mai suportat cheltuielile auxiliare necesare pentru pregătire.

Pregătirea specialiștilor din muzeu și case memoriale mici era îngreunată de lipsa fluxului de informații cerute

Cunoștințele de bază privind conservarea sunt indispensabile atât muzeologilor, cât și organizatorilor și proiectanților de expoziții, care la rândul lor nu au fost pregătite în acest sens. Cugetarea asupra acestor probleme cât și propunerea din 1999 a directoarei Lukács Mária a muzeu-

lui Tarisznyás Márton din Gheorgheni au dat naștere ideii de a organiza perfecționarea restauratorilor din Transilvania. Dânsa a organizat o conferință și o expoziție pentru restauratorii din județul Harghita. Ideea era ca în fiecare an să ne întâlnim într-un schimb de experiență unde am face cunoștință cu noile materiale și metode de conservare și restaurare neaplicate încă de majoritatea colegilor, și unde am discuta despre situația precară a laboratoarelor noastre, slaba lor înzestrare cu chimicale și unelte, și mii de alte probleme neaccesate în cadrul prelegerilor. Cu această ocazie și-au oferit serviciile Muzeul Haáz Rezső și Fundația Haáz Rezső privind organizarea în viitor a conferințelor. La îndemnul artistei restauratoare de mobile Kovács Petronella² am început scrierea proiectelor. Am primit îndemn și din partea Universității Maghiare de Arte a căror cadre cu entuziasm au acceptat fără remunerație participarea lor cu prelegeri la conferințe.

Prima întâlnire a avut loc la începutul lunii octombrie anul 2000. La această întâlnire am invitat și colegii care lucrează în alte expoziții sau colecții, case memoriale, pe toți cei care vin în contact cu obiecte muzeale sau de artă. Succesul acestei întâlniri a determinat continuarea organizării anuale a perfecționării restauratorilor maghiari din Transilvania. Acest for a asigurat largirea legăturilor profesionale dintre cadre de specialitate, fiind prezenți aici majoritatea colegilor din domeniu. După prima întâlnire cu succes, participanții au cerut ca prelegerile să apară și în forma editată într-o publicație oarecare.

Realizarea acesteia era dificilă, dar după multe discuții asupra variantelor posibile, am acceptat în unison forma anuarului. Fiind dat faptul că într-o asemenea ediție fotografiile și ilustrațiile au un rol important, am ales formatul A4, pe o hârtie crețată de calitate. Problema era și alegerea titlului anuarului. După discuții am acceptat titlul de ISIS, numele zeiței antice a vrăjitoriei, a fecundității, a apei și vântului, care creează viață din dispariție, și care își crește copiii cu dăruire nemărginită. Toate aceste însușiri sunt necesare și în restaurare.

Astfel s-a născut revista ISIS *Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek*, (*Revista Restauratorilor Maghiari din*

¹ Anuar din Ungaria care publică materiale în legătură cu restaurare. Primul număr a apărut la Budapesta în 1970 sub egida Központi Múzeumi Igazgatóság Muzeológiai Osztály (*Departamentul de Muzeologie a Direcției Centrale ale Muzeelor*) cu titlul sus menționat. După desființarea instituției și a succesorilor săi, din 1991 este editată de Muzeul Național Ungar. Anuarele sunt redactate de personalul Departamentului de Restaurare.

² Kovács Petronella împreună cu studenții săi din 1996 a lucrat în mod regulat în colecțiile transilvănene, astfel și în Muzeul Háaz Rezső. Prima practică a lor au desfășurat-o în Muzeul Secuiesc al Ciucului, unde restauratorii din județ și-au prezentat lucrările. Aceasta a fost prima întâlnire organizată a restauratorilor din acest județ

Transilvania), care cu succes îndeplinește toate cerințele așteptate de o asemenea revistă.

În prezent evoluția profesională și perfecționarea în limba maghiară a restauratorilor din muzee este asigurată doar de această conferință anual organizată.

Expunerile cu caracter din ce în ce mai mult internațional apar în anuarul sus amintit, și sunt accesibile și pe Internet pe siteul Bibliotecii Naționale Széchényi – OSZK (biblioteca națională maghiară) (www.epa.oszk.hu/isis).

Cu extrasele în limba engleză și din 2008 cu traducere integrală a tuturor textelor în limba română, anuarul este căutat de restauratori și cursanții de restauratori atât din Ungaria cât și din România, fiind unica ediție profesională axată pe probleme de restaurare.

Cum trecea timpul, pe lângă lectorii maghiari și străini toți mai mulți colegi autohtoni și-au prezentat lucrările, sau au raportat despre experiențele lor obținute la alte conferințe internaționale. Am pus accent deosebit la participarea cursanților din cadrul învățământului românesc de specialitate, oferindu-le posibilitatea de a se prezenta și de a prezenta lucrările lor. Foarte mulți tineri, viitor specialiști aici găsesc ocazia de a se întâlni și de a se prezenta și de a acumula noile cunoștințe de resort. Posibilitatea de a participa în mod activi i-au îndemnat la eforturi sporite. Un profesor universitar sibian afirma:

„*Au expus lucrări foarte frumoase, se vedea clar binecuvântarea acestor conferințe*”

Un alt scop al acestor conferințe era de a face cunoscute participanților muzeele și monumentele istorice ale Transilvaniei și României la care din considerente materiale nu toți reușeau să ajungă. Din acest considerent am organizat de fiecare dată excursii de studii. În primul an am vizitat muzee și case memoriale provinciale. Pe baza lucrărilor de reconstrucție lansate și în Transilvania am deschis și spre lucrările de restaurare mai ample ale monumentelor, permițând cunoașterea mai riguroasă a valorilor patrimoniale transilvănene, și a stării lor. În fața locului – in situ – ne-am confruntat cu problemele de restaurare cele mai arzătoare.

Mai departe facem un sumar al conferințelor și a muzeelor și locurilor vizitate în cadrul excursiilor de studii.

La început au fost ținute prelegeri privind contracararea problemelor datorate în obiectele muzeale de mucegaiuri și diferite insecte, posibilitățile de apărare și dezinfectare a exponatelor sau a celor din depozite. Lectorii au fost: Bakayné Perjés Judit, Benedek Éva, Livia Bucșa Guttmann Márta, Járó Márta, Mara Gyöngyvér, Morgós András, Aurel Moldoveanu, Uwe Noldt și Szendrődiné Gombás Ágnes.

Despre consolidarea și restaurarea materialului lemnos, despre metodele de curățire a obiectelor vopsite, despre restaurarea obiectelor religioase de cult, iconostazelor, ale altarelor sau ale tavanelor din plăci pictate au vorbit Balázs József, Berke Márta, Cornelia Bordașiu, Demeter István, Domokos Levente, Kovács Petronella, Mara Zsuzsa, Mihály Ferenc, Morgós András, Nemes Kovács Ernő, Pap Zoltán, Szász Erzsébet și Szentkirályi Miklós. Anda

Csaba, Bérczi Miklós, Jeges András și Papp Kinga au prezentat tehnici utilizate pe obiecte lemn și metal.

Despre conservarea, curățirea, confecționarea și restaurarea obiectelor din textile sau din piele și despre conotațiile lor în istoria artei au relatat: Bakayné Perjés Judit, Bálint Ágnes, Bernáth Andrea, Doina Boroș, Horváth Iringó, Kissné Bendeffy Márta, Mátéfy Györk, M-Kiss Hédy, Miklós Péter, Orosz Katalin, Sípos Enikő, Újvári Mária, Vajda Katalin și Várfalvi Andrea.

Despre restaurarea obiectelor din hârtie, despre tehnici de completare a hârtiei au expus Benedek Éva, Emödi András, Farkas Csilla, Lőrincz László, Márton Krisztina, Nemes Takách László, Orosz Katalin, Róth András Lajos és Tóth Zsuzsanna.

Despre elaborarea, conservarea, restaurarea sau reconstrucția obiectelor din sticlă, a vitraliilor, au ținut cursuri: Czifrák László, Raluca Dumitrescu, Földessy Péter Hamar Edina, Herceg Zsuzsa, László Károly, Mester Éva, Sabján Tibor, Szappanyos Tünde, Szeles József și T. Bruder Katalin.

Despre procedurile de curățire, de restaurare a obiectelor metalice și despre importanța lor în istoria artei au vorbit András Tihamér, Bakonyi Eszter, Barabás Hajnalka Séd Gábor precum T. Bruder Katalin.

Picturile pe pânză sau lemn, picturile murale cer alte metode de intervenție în cadrul conservării, restaurării lor. Despre acestea am auzit din partea lui Bóna István, Csanda Jenő, Feketics Erika, Franta Dezső, Görbe Katalin, Kiss Lóránd, Korhecz Papp Zsuzsanna, Kovács Árpád, Molnár Dénes, Pál Péter, Szakács Tamás, Szentkirályi Miklós, Szócs János, Tódor Előd, Váli Zsuzsanna, Velledits Lajos și Vizi Sándor Elek.

Despre fotodocumentația digitală, despre fotografierea obiectelor și despre analizele fototehnice ne-au îndrumat Miklósi Sikes Csaba, Nyíri Gábor, Ormos József, Ráduly Emil și Szilágyi Sándor.

Despre diferitele metode de analize ale materialelor și despre alte teme din științele naturii ne-au delectat: Galambos Éva, Gardánfalvi Magdolna, Hutai Gábor, Kovács Petronella, Sajó István, Simó Annamária și Tóth Attila Lajos.

Despre cercetările arheologice au relatat Körösfői Zsolt, Nyárádi Zsolt, Sófalvi András, Soós Zoltán, Sztáncsuj Sándor

Au fost prezentate colecții și expoziții de către Barabás Hajnalka, Ercse Laura, Miklós Zoltán, Puskás Éva, Róth András Lajos, Sulyok László, Zepeczaner Jenő, Zöld Kémenes Kinga.

Legat de conferințe în fiecare ani am organizat expoziții în teme profesionale:

2003 – *Selecție din lucrările de diplomă ale studenților* care au terminat facultatea de restaurare al Universității Maghiare de Arte (Görbe Katalin, Kovács Petronella).

2004 – *Flori de plumb, ornamente de tipografie* (Róth András Lajos).

2005 – „*Moștenire închisă în lut*” (László Károly)
– „*Lunile ilustrate*” (Róth András Lajos).

2006 – *Moștenire. Ocupații artisanale tradiționale.* (Miklós Zoltán).

2008 – *Forțați colorate tipărite din secolele XVII-XIX.* (Róth András Lajos).

2009 – *Restaurare – conservare. Depozitare, restaurare și expoziții în muzee transilvănene (postere)* (Károlyi Zita, Szentkirályi Miklós).

2010 – „*Onoarea de tipograf*” – *insigne de edituri și de tipografi* (Róth András Lajos).

Pe parcursul călătoriilor de studii am vizitat muzeele și instituțiile culturale ale județelor Covasna și Harghita, mănăstirile din Moldova, bisericile din lemn din ținuturile maramureșene, bisericile de diferite rituri din județele atinse în drum, precum și laboratoarele de restaurare importante.

Pe lângă conferințele ținute, Muzeul Haáz Rezső a organizat de trei ori consecutiv lucrări practice de o săptămână pentru însușirea procedurilor de poleire, de șlefuire și de încrustație, pentru restauratori calificați din muzee și studenților restauratori sub îndrumarea profesorilor Universității Maghiare de Arte

Mulțumiri

În organizarea conferințelor și în editarea anuarelor ISIS ne-au fost parteneri din punct de vedere financiar următoarele instituții și întreprinderi:

Fundația Națională de Cultură (Nemzeti Kulturális Alap), Ministerul Patrimoniului Național Cultural (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma) (Budapesta), Fundația Illyés (Illyés Közalapítvány), Fundația Szülőföld (Szülőföld Alap), Comitetul Național Maghiar al ICCROM, Universitatea Maghiară de Arte, Muzeul Național al Ungariei, precum și întreprinderile locale odorheiene: Gordon Prod, Infopress, Impar, Magdolna Impex, Maxoll, Metwoplast, Swero și Wappal.

Colaboratorii noștri au mai fost Biblioteca Orășanească, Colegiul Științelor Afacerilor Moderne (Modern Üzleti Tudományok Főiskolája) și Primăria, tustrei din Odorheiu Secuiesc.

În tranzacționarea proiectelor ne au fost de mare ajutor Muzeul Orășanesc din Sümeg, Muzeul Național al Ungariei și Direcția Muzeelor al Județului Fejér din Ungaria.

Suntem datori D-nei Kovács Petronella, care cu abnegație a redactat sistematic anuarele noastre și a contribuit la organizarea conferințelor.

Datorăm mulțumiri tuturor lectorilor noștri care au ținut prelegeri și mai ales aceluia care ne-au pus la dispoziție varianta editată a acestora. Mulțumim translatorilor și traducătorilor care au contribuit la reușita conferințelor și la apariția anuarului ISIS Totodată mulțumim lui Mihály Ferenc, Gergely András, Zepeczner Jenő és Miklós Zoltán, cei care au făcut de neuitat excursiile noastre prin intervențiile lor ca ghizi turistici și experți în ale istoriei și artei

Zita Károlyi

Restaurator în ceramică

Muzeul Haáz Rezső

535600 Odorheiu Secuiesc

Str. Kossuth, nr. 29.

Tel.: +40-266-210-019

E-mail: zita.karolyi@gmail.com

TITLURILE FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Dintre participanții la prima Conferință de Perfecționare a Restauratorilor Maghiar din Transilvania.
- Foto 2.* Dr. Járó Márta își ține prelegerea.
- Foto 3.* Participanții o ascultă cu interes
- Foto 4.* Vizită la Școala de construcție de orgă din Hărman.
- Foto 5.* Flori din plumb. Ornamente. tipografice. Deschiderea expoziției, Róth András Lajos.
- Foto 6.* Excursie de studii la mănăstirile din Moldova.
- Foto 7.* Practică de încrustație sub. conducerea doamnei Papp Kinga în laboratorul de restaurare al Muzeului Haáz Rezső.

Traducere: András Lajos Róth